

17. **Крупина В.** «Білі» сили як чинник активізації політичної боротьби в Українській Державі (1918 р.) / В. Крупина // Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика. – Київ: Ін-т історії України НАН України, 2004. – № 7. – С. 226-234.
18. **Лабинський І.** О Екатеринославском походе / И. Лабинский // 1918 год на Украине. – М.: ЗАО Изд-во Центрполиграф, 2001. – С. 294-300.
19. Палтов А. А. // Вікіпедія. – Режим доступу: https://ru.wikipedia.org/wiki/Палтов_Александр_Александрович.
20. **Пасічник І. М.** Ідеї української державності Павла Скоропадського в уявленнях прихильників білого руху Росії / І. М. Пасічник // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – 2014. – № 40. – С. 68-73.
21. **Піріг Р.** Гетьманат Павла Скоропадського і російський монархічний рух в Україні (квітень – грудень 1918 р.) / Р. Піріг // Проблеми вивчення історії Української революції 1917–1921 років. – Київ: Ін-т історії України НАН України, 2010. – № 5. – С. 177-206.
22. **Піріг Р.** Українська гетьманська держава 1918 року. Історичні нариси / Р. Піріг. – Київ: Ін-т історії України НАН України, 2011. – 336 с.
23. **Рєєнт О. П.** Гетьманат Павла Скоропадського: Україно-російські відносини – науковий зріз / О. П. Рєєнт // Національна та історична пам'ять. – 2013. – № 7. – С. 41-47.
24. Ржепецкий Антон Карлович // Вікіпедія. – Режим доступу: https://ru.wikipedia.org/wiki/Ржепецкий_Антон_Карлович.
25. **Сакович Г.** Екатеринославский поход / Г. Сакович // 1918 год на Украине. – М.: ЗАО Изд-во Центрполиграф, 2001. – С. 286-294.
26. Соколовський Ю. Ю. // Вікіпедія. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Соколовський_Юрій_Юрійович.
27. Українська Держава (квітень–грудень 1918 року). Документи і матеріали. У 2-х т. Т. 1 / Упоряд.: Р. Піріг (керівн.) та ін. – Київ: Темпора, 2015. – XVIII+790 с.
28. Чубинский М. П. // Вікіпедія. – Режим доступу: https://ru.wikipedia.org/wiki/Чубинский_Михаил_Петрович.
29. **Шамбаров В. Е.** Белогвардейщина / В. Е. Шамбаров. – М.: Эксмо-пресс, 2002. – 640 с.

Надійшла до редкол.: 08. 03. 2018

УДК 94(477)«1918»

DOI: 10.15421/231814

Спроба трансформації радянської форми державності України в рішеннях II Всеукраїнського з'їзду Рад

Поплавський О. О.

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Проаналізовані рішення II Всеукраїнського з'їзду Рад робітничих, селянських та солдатських депутатів, спрямованих на трансформацію радянської форми державності УНР в умовах підписання Брестського мирного договору.

Ключові слова: з'їзд; радянська УНР; влада; більшовики; резолюція

Проанализированы решения II Всеукраинского съезда Советов рабочих, крестьянских и солдатских депутатов, направленных на трансформацию советской формы государственности УНР в условиях подписания Брестского мирного договора.

Ключевые слова: съезд; советская УНР; власть; большевики; резолюция

The article analyzed decision II All-Ukrainian Congress of Soviets of Workers, Peasants and Soldiers' Deputies, aimed at the transformation of the Soviet form of statehood UPR in terms of signing the Brest peace treaty.

The congress was held on March 17–19, 1918 in Katerynoslav. More than 960 delegates were present at the congress, including 401 Bolsheviks, 27 Ukrainian Social Democrats, 414 Left SRs and 90 non-Party members. At the end of the Congress, the number of delegates exceeded 1250 people. At the meeting it was announced that Soviet Ukrainian People's Republic was independent and federative state. Ukrainian People's Republic also included Donetsk and Kryvii Rih Soviet Republic, Odesa Soviet Republic and Tavia Soviet Republic. This decision was forced with the offensive of German and Austrian armies. In addition, the congress discussed the current situation, military, land, financial and organizational issues and the relations with Soviet Russia.

In spite of the limitations of the Brest-Litovsk Peace, Soviet Russia did not stop assistance to the Bolshevik forces in Ukraine, sought to use these «republics» to harmonize their actions and create a united front of the struggle, with the states of the Fourth Alliance and the UPR. The resolution of the congress on the state system noted that the Brest Peace Treaty, imposed by the Germans of Soviet Russia, formally stops the federal ties between Ukraine and Russia. The congress was declared Ukraine as an independent Soviet republic.

Keywords: Congress; the Soviet UPR power; the Bolsheviks resolution

Сьогодні, в умовах переосмислення української історії, зусилля багатьох вітчизняних науковців зосереджені на проблематиці революційних подій і державотворчих процесів в Україні у 1917–1921 рр. Актуальність обраної теми пояснюється тим, що особливості розвитку сучасної України, події на Донбасі, гібридна війна Росії стосовно нашої країни, її політика до так званих «народних республік», які з'явилися не без участі кремлівських ляхководів в окремих районах Донецької і Луганської області у 2014 р., дуже нагадують події сторічної давнини на Півдні України. Серед подій того часу II Всеукраїнський з'їзд Рад робітничих, селянських та солдатських депутатів залишається поза належним інтересом дослідників.

Боротьба за державну незалежність, яка вилілась у кровопролитну війну, була логічним продовженням Української національно-демократичної революції. Для молоді української держави війна виявилась непосильною справою. Демократична Центральна Рада не була до неї готова, тоді як більшовики вважали війну одним

із засобів боротьби за владу. Конфлікт автономної УНР з новим імперським центром в особі більшовицької радянської Росії мав особливо гострий і драматичний характер. Проголошення IV Універсалу про державну незалежність УНР давало можливість молодій республіці проводити незалежну зовнішню політику.

На початку березня 1918 р. радянська Росія змушена була підписати мирний договір у Брест-Литовську з державами Четверного союзу. Згідно з ним радянська Росія припиняла бойові дії проти центральних країн та їх союзників, тобто і УНР; близько 1 млн. кв. км західних територій колишньої Російської імперії окупувались військами країн Четверного союзу. Крім того, Росія сплачувала Німеччині контрибуцію. Оскільки за умовами договору війська радянської Росії не могли перебувати на території УНР та продовжувати боротьбу з Центральною Радою, то головний тягар цих бойових дій було перекладено на декілька маріонеткових радянських квазідержавних утворень, які були ніяк не пов'язані між собою, але мали єдиний керівний орган – Раднарком радянської Росії і ЦК РСДРП(б) (з березня 1918 р. – РКП(б). – Авт.) – це так звана «радянська УНР» на чолі з Народним секретаріатом із центром у Києві (потім, послідовно, у Полтаві, Катеринославі, Таганрозі); Донецько-Криворізька республіка на чолі з Раднаркомом із центром у Харкові, Радянська соціалістична республіка Тавриди із центром у Сімферополі, Одеська радянська республіка із центром в Одесі. Незважаючи на те, що влада керівних органів цих «республік» була малоєфективною і маловпливовою, завдяки їх існуванню було можливо подавати пряму агресію більшовицької Росії проти УНР як громадянську війну між українцями, використовувати ці осередки «радянської державності» як плацдарм для подальшої окупації решти України. Республіки таємно отримували значну матеріальну та військову підтримку від більшовицької Росії, а єдиним завданням, яке на них покладалося, було забезпечення максимально швидкого вивезення з України на схід продовольства і матеріальних цінностей.

Брестський мирний договір визначив долю радянської влади в Україні. Вступ у середині лютого в Україну австро-німецьких військ вимагав термінового скликання II Всеукраїнського з'їзду Рад для зміцнення диктатури пролетаріату, перегрупування та об'єднання сил більшовиків у боротьбі проти зовнішнього ворога. Крім того, з'їзд мав відповісти на ряд пекучих проблем міжнародного і внутрішньополітичного характеру: про позицію уряду радянської республіки до Брестського миру і його наслідків для України та її

відносини з радянською Росією; про конкретизацію і здійснення декрету про землю; про подолання величезних труднощів господарського будівництва; про поповнення і остаточне оформлення вищих органів радянської влади, визначення їх компетенції.

Враховуючи ситуацію, місцем проведення з'їзду був обраний Катеринослав. На той час у місті перебували члени Народного секретаріату та ЦВК Рад радянської УНР, які прибули в Катеринослав 9 березня з Полтави. Газета «Наше слово» (орган УСДРП. – Авт.) з цього приводу дуже іронічно писала: «... на муравйовських багнетках і через море крові перейшла й Цікука (Центральний Исполнительный Комитет Украины (рос.). – Авт.) в Київ. Але довго не посиділа там (чи не зручно довго сидіти на багнетках, чи побачивши другі багнети, не захотіла пересідать), і от поїхала собі додому в Харків. Але Харків щодо республік виявився плодovitим, і новонароджена Донецько-Криворізька республіка не пустила на свою територію старшої своєї сестри Цікуки. Через це сердешна Цікука поїхала до «добродушних хохлів» у Полтаву. Але там чогось їй не сиділось, і вона рушила до нас у Катеринослав» [4].

Яким чином точилися дискусії у місті напередодні з'їзду, яскраво демонструє стаття у тій же газеті, яка описує хід роботи пленуму Ради робітничих та солдатських депутатів м. Катеринослава 10 березня 1918 р.: «Спочатку виступив Народний Секретар Української Народної Республіки – Люксембург (В. Люксембург – народний секретар у судових справах. – Авт.). Він нам пояснив, поскільки то важний буде у цю п'ятницю Всеукраїнський Совітський з'їзд, які його завдання і які він матиме наслідки. З'їзд цей остаточо скаже своє слово і відносно оборони совітської влади на Україні. Вони, Народні Секретарі, і зараз згоджуються підписати мир, котрий заключила «предательская буржуазная» Рада і навіть піти на уступки, аби тільки німці скостили 6-й пункт з умов договору з Народними Комісарами про вивід із України російських військ та червоної гвардії.

Ми весь час кидали запитання й репліки, бо нам надзвичайно цікаво було знати, а на які ж саме уступки згодяться піти народні секретарі, себто, наскільки вони згодяться пересунути кордон і стерти його в деяких економічних відносинах. Але нам високий гість пояснив, що на зборах треба мовчати, бо потім ми матимемо слово. Ми повірили, тим більше, що сам председатель (І. Квірінг. – Авт.) був у надзвичайно добром настрої. Та потім звичайно калялись, бо слова нам не дали і навіть не дали зробити і запитання. А все ж таки, дехто з соглашателів (вони ж «саботажники») устигли (ближче сидять!) спи-

тять, між іншим і про те, як то народні секретарі, не визнаючи самостійності України, хочуть заключити самостійно мир з Німеччиною та Австро-Угорщиною? Відповіді на це запитання теж не одержали.

Виступив другий народний секретар тої ж самої Української Східної Республіки п. Мартьянов (Я. Мартьянов – народний секретар пошти і телеграфу. – Авт.) і зразу ж заявив: «Всякий из вас превосходно знает, что дважды два четыре». Ми дійсно всі, да не тільки ми, а й «соглашателі», і навіть більшовики, й напевне ліві с.-р. знали це, але одно діло, коли ми були ще хлопчиками й чули це у школі, а друге, коли це чуєш у Совіті да ще від такого високого гостя. Знали і ждали, коли ж воно буде «дважды два». І де ж саме воно буде «чотири».

Але скоро воно вияснилося! Розказавши нам про успіхи совітських військ в боротьбі з гайдамацькими бандами, про те, що взяті совітськими військами Знаменка і Ромодан, що за Ромоданом близько Дарниця, а там уже Київ, через що петлюро-гайдамаки трясуться у Києві і тікають звідти, – він обурено заявив: «Я дивуюся тому, що тут у Совіті так сміло виступають гайдамаки, і що ви до цього часу їх не приборкали! Але це не надовго! Їм не доведеться, не дідуться того, щоб нас, рабоче-крестьянское правительство, ширнуть ножом в спину!»). Ми звичайно слухали і мовчали, бо що ж можна відповісти на таке!?» [4]. Така реакція на виступи ««високих» прибул (гастрольорів)», як вони були названі в статті, пояснює настрої у місті напередодні з'їзду. Вже під час проведення II Всеукраїнського з'їзду Рад у Катеринославі пройшла значна демонстрація представників українських політичних партій, спрямована проти радянської влади з гаслами «Хай живе Українська Народна Республіка!» [6].

II Всеукраїнський з'їзд Рад робітничих, солдатських та селянських депутатів проходив 17–19 березня 1918 р. у приміщенні Зимового театру (сьогодні – Дніпровський академічний театр драми і комедії. – Авт.) м. Катеринослава. На з'їзд прибуло 964 делегати: більшовиків – 401; співчуваючих їм – 27; російських та українських лівих есерів (Партія лівих соціалістів-революціонерів, Українська партія соціалістів-революціонерів, із співчуваючими) – 414; лівих Української соціал-демократичної робітничої партії – 13; позапартійних – 82 та ін. [2]. На момент завершення роботи з'їзду кількість делегатів перевищувала 1250. До президії увійшли 4 більшовики, 5 російських лівих есерів, 1 український лівий есер. З'їзд розглянув питання про поточний момент (ставлення до Української Центральної Ради, війни та миру); про організацію військових сил; про Україну та РСФФР;

земельне питання; фінансове питання; доповідь Народного Секретаріату й ЦВК; організаційні питання і вибори.

Попри гостру міжфракційну боротьбу більшовики, які не мали переваги на з'їзді, спираючись на ліві елементи з інших партій, домоглися проведення своїх рішень. Перше засідання 18 березня на з'їзді стало ареною гострої боротьби більшовиків із лівими есерами у питанні про ставлення до Брестського миру. Незважаючи на позицію лівих есерів, які намагалися зірвати прийняття більшовицької резолюції, з'їзд схвалив підписання Радянською Росією мирного договору у Бресті, заявивши в резолюції, прийнятої з цього питання на вечірньому засіданні того ж дня, що попри надзвичайно скрутне становище, у яке ставить Українську Радянську республіку підписання Брестського договору, трудящі України, «щоб зберегти можливість вільно розвивати завоювання соціалістичної революції... готові підписати навіть ті найтяжчі умови, які нав'язуються Україні мирним договором Центральної ради з Австро-Німеччиною, але за обов'язкової умови повного невтручання Австро-Німеччини у внутрішнє життя України та виведення австро-німецьких військ зі всіх частин України» [2]. За підсумками голосування щодо Брестського миру, підписаного більшовиками, делегати з'їзду 420 голосами проти 290 відхилили пропозицію лівих есерів про його невизнання [8, с. 23].

Отже, з'їзд повністю підтримав оприлюднену 16 березня 1918 р. на IV Всеросійському Надзвичайному з'їзді Рад декларацію ЦВК Рад України, у якій ратифікація Брестського «розбійного «мирного» договору» визнавалась як необхідна для «закріплення соціальних завоювань Жовтневої революції і збереження радянської влади, як вогнища революції всесвітньої». У цієї ж декларації ЦВК Рад України висловив тверду впевненість, що умови Брестського договору ненадовго насильно відривають Україну з «загальнорадянської федерації», а тому, внаслідок неминучої перемоги українського, російського та світового пролетаріату, Україна скоро знову буде членом «єдиної соціальної федерації».

Також у резолюції «Про політичний момент» засуджувалася політика Української Центральної Ради, містилися заклики до боротьби за повсюдне встановлення влади Рад та виведення австро-німецьких військ із території України. Незважаючи на те, що представники лівого крила українських партій пропонували пошуки компромісу з УЦР із метою консолідації сил, більшість не підтримала їхніх пропозицій. В проєкті резолюції з поточного моменту, яку підготували представники УСДРП, було запропоновано після укладання перемир'я негайно приступити до мирних переговорів із центральними

державами, до складу яких повинна входити й Центральна Рада. При цьому, умовами таких переговорів повинні бути: визнання мирного договору підписаного 27 січня (9 лютого) 1918 р. між УНР і Німеччиною та її союзниками; вивід німецьких військ з території України; негайне скликання Всеукраїнського з'їзду робітничих та селянських депутатів у Києві загальною комісією, створеної на паритетних началах ЦВК та Центральною Радою [11, с. 152]. Коли представник УСДРП І. Мазепа виступив із подібними пропозиціями, в залі пролунали крики «Геть», а самого депутата прогнали з трибуни [10, с. 32]. «Трудящі України ні за яких умов, – наголошувалось в резолюції, – не визнають у своїй країні буржуазної влади ні в центрі, ні в окремих місцевостях і будуть вести боротьбу за відновлення влади Рад повсюди, де вона була знищена, рішуче чинити опір імперіалістичним загарбникам шляхом організації Червоної Армії, партизанської боротьби, страйків, несплати податків та усіма іншими засобами, які є у розпорядженні робітників та селян» [5, с. 51].

З'їзд прийняв резолюцію «Про організацію військових сил», яка зобов'язала делегатів «по поверненню на місця розгорнути в кожному місті та селі «роботу» зі створення міцної робітничо-селянської Червоної Армії» [3]. Відповідно до прийнятої резолюції червоногвардійські загони, загони колишньої російської армії, військові частини і загони радянських республік повинні були зводитися в п'ять армій чисельністю по 3-3,5 тис. чоловік. По суті, ці армії були бригадами з обмеженими можливостями, але вони повинні були стати організованою боекратною силою, здатною затримати просування військ Німеччини та Австро-Угорщини, захистити радянські органи влади, дати можливість провести евакуацію державних цінностей, хліба, вугілля, військового майна. Виконувати цю задачу повинен був Народний секретаріат військових справ України на чолі з Є. Нероновичем разом із верховним головнокомандуючим військами радянської Української Народної Республіки В. Антоновим-Овсієнко. До речі, останній підкорявся тільки наказам Раднаркомів Радянської Росії, до складу якого він також входив.

З урахуванням умов Брестського договору на з'їзді були прийняті постанови про державний устрій України, яка проголошувалася самостійною, незалежною від РСФРР республікою. Як відомо, за договором, досягнутим 3 березня 1918 р. центральними державами і радянською Росією, уряд РСФРР зобов'язався визнати Центральну Раду, заключити з нею мир, вивести з України війська, розірвати федеративні зв'язки з Україною. З'їзд, оголосив-

ши Україну незалежною федеративною радянською республікою, в резолюції «Про державний устрій» наголосив, що взаємини між радянською Україною та РСФРР залишаються колишніми, а український народ продовжить свою боротьбу за відновлення радянської влади в Україні та об'єднання з радянською Росією. Для досягнення домовленості про форму взаємин між РСФРР та радянською Україною було вирішено наприкінці березня 1918 р. направити в Москву (уряд радянської Росії знаходився там з 12.03.1918 р. – Авт.) надзвичайне повноважне посольство ЦВК Рад України на чолі з народним секретарем закордонних справ М. Скрипником. Така делегація у складі М. Скрипника, народного секретаря народної освіти М. Врублевського, народного секретаря внутрішніх справ Ю. Коцюбинського наприкінці березня 1918 р. дійсно прибула у Москву, де 3 квітня взяла участь у засіданні Раднаркому радянської Росії. На цьому засіданні була прийнята одностайна постанова, що визнавала Народний Секретаріат і незалежність радянської УНР. Але створена В. Леніним компартійно-державна система передбачала зосередження реальних важелів влади в єдиному центрі. При цьому органи влади та управління будь-якої з так званих «радянських республік», створених на національних окраїнах колишньої імперії, розглядалися як знаряддя колонізаційної або централізаторської політики. Найбільш відверто ставлення Москви до «радянського державотворення» в Україні виразив народний комісар у справах національностей Й. Сталін під час розмови по прямому проводу з головою ЦВК Рад України В. Затонським 4 квітня 1918 р.: «... Ми всі тут такої думки, що Цекук (ЦВК Рад України – Авт.) повинен, просто морально зобов'язаний залишити Таганрог та Ростов. Задосить гратися в Уряд та Республіку, мабуть, вже вистачить, час кинути гру. Прошу передати копію цієї записки надзвичайному комісару Серго, Донському ревкому та Цекук» [12]. На той час керівні органи радянської УНР перебували в Таганрозі, оскільки наступ австро-німецьких військ продовжувався (м. Таганрог входило до складу УСРР до лютого 1924 р., потім було передано РСФРР. – Авт.)

Така позиція російського наркома обурила М. Скрипника. 6 квітня 1918 р. він від імені української делегації направив до Раднаркому та Всеросійського ЦВК заяву, в якій було підкреслено: «Ми повинні заявити найрішучіший протест проти виступу Наркома Сталіна. Ми повинні заявити, що ЦВК Рад України й Народний Секретаріат як спонукання до своїх дій мають не те чи інше ставлення

того чи іншого НАРКОМА Російської Федерації, а волю трудящих мас України, що викладена в постанові II Всеукраїнського з'їзду Рад. Заяви, схожі на викладені Наркомом Сталіним, спрямовані на підрив радянської влади в Україні й не можуть бути сприйняті з боку представника Радянського уряду сусідньої Республіки. Трудящі маси України ведуть свою боротьбу зі своєю буржуазною контрреволюцією незалежно від того чи іншого рішення Раднаркому Російської Федерації, а підривається радянська влада в Україні зараз багнетами німецьких військ. І якщо хтось насмілюється назвати боротьбу української трудящої маси грою, яку час кинути, то, власне, самі маси України думають інакше й ті делегації, що звертаються до нас навіть із окупованих німцями місцевостей України, підтверджують це, як і та боротьба, що ведеться нашими військами. Дружні стосунки, до яких долучилася Рада Народних Комісарів Російської Федерації по відношенню до Української Республіки, потребує недопущення заяв, скерованих на підрив радянської влади в Україні й спрямованих на користь ворогів українських трудящих мас.

Окремі групи та частини Російської Федерації, що від неї відколюються (Крим, Дон і т. д.), зараз пропонують Українській Народній Республіці утворити Південну Радянську Федерацію. Але Народний Секретаріат завжди намагався об'єднати для боротьби з Центральною Радою трудящі маси місцевостей, на які накинута оком ця Центральна Рада, що зовсім не має на меті долучити в свою боротьбу Російську Федерацію або її окремі частини.

Щодо вимог Наркома Сталіна, щоби Народний Секретаріат України залишив Таганрог, ми лишень підкреслимо, що Таганрог є частиною території Української Народної Республіки і тільки населення цієї території може вирішити, до якої саме Радянської Федерації воно бажає належати: до Російської чи до Української. Згідно з вище викладеним просимо Уряд Російської Федерації зробити відповідні роз'яснення відносно заяви Наркома Сталіна і тим унеможливити наслідки його заяви, котрі так шкідливо можуть вплинути на боротьбу трудящих мас України за соціалізм.

Надзвичайне повноважне посольство Української Радянської Соціалістичної Федеративної Республіки» [13].

З'їзд формально об'єднав всі радянські республіки, які були створені на території України, в єдину «федеративну радянську республіку, яка об'єднує всі радянські утворення – вільні міста і республіки, як автономні частини Української Федеративної Радянської Республіки» [1, с. 71-72]. При цьому з'їзд не торкався питання

про доцільність існування в радянській Україні автономних територіальних радянських утворень.

З питання про землю II Всеукраїнський з'їзд Рад прийняв «Тимчасове положення про соціалізацію землі», яке відтворювало з незначними змінами ухвалений 27 січня 1918 р. Всеросійським ЦВК «Закон про соціалізацію землі», і доручив ЦВК Рад України розробити та оприлюднити декрети про 8-годинний робочий день і робітничий контроль, а також маніфест «До українського народу» та відозву до австро-німецьких солдатів окупаційних військ. Стосовно земельного питання II Всеукраїнський з'їзд Рад прийняв рішення, які заклали стійкий фундамент під майбутнє торжество влади більшовиків в Україні. Делегати схвалили проект соціалізації землі, скасували виплату 100 млн. золотих руб. орендної платні на селі, запланували передачу селянам 23 млн. десятин землі, 3,5 млн. голів великої рогатої худоби та коней із поміщицьких та куркульських господарств. Для 600 тис. безземельних господарств передбачалося виділити по 5-6 десятин на двір, а це збільшувало наділи удвічі для двох млн. господарств. Цим рішенням радянська влада повністю переграла Центральну Раду, тому остаточно ліквідація останньої було тільки питанням часу. Українське село очікувало радикальної аграрної реформи, а Центральна Рада годувала його обіцянками та всіляко затягувала з рішенням цього питання [9, с. 285-286].

З'їзд обрав новий склад ЦВК Рад України у складі 102 членів. При цьому з'їзд дозволив політичним партіям самим визначити персональний склад їх фракцій у ЦВК, викликати і замінити своїх представників у цьому органі. Партія більшовиків отримала 47 місць, українські та російські ліві есери – 49 місць, ліві українські соціал-демократи – 5 місць, Польська партія соціалістів («лівіяця») – 1 місце. У Президії ЦВК, обраній II Всеукраїнським з'їздом Рад, були представлені 3 більшовики, 4 лівих есери і 1 лівий соціал-демократ. ЦВК Рад України очолив більшовик В. Затонський. Після II Всеукраїнського з'їзду Рад було обрано новий склад Народного секретаріату, до якого увійшли 9 більшовиків і 2 українських соціал-демократів. Головою радянського українського уряду став більшовик М. Скрипник.

Аналіз підготовки та ходу з'їзду, рішень, які були прийняті під час його засідань, дозволяють зробити деякі висновки. По-перше, формальне визнання державної незалежності радянської УНР не мало ніяких політико-правових наслідків. Україна продовжувала управлятися з центру через Раднарком і ЦВК РСФРР, а також че-

рез РКП(б), що залишалась унітарною централізованою партією. По-друге, більшовики, декларуючи самовизначення націй аж до відокремлення, насправді підпорядковували свою діяльність створенню унітарної жорстко централізованої держави – бази майбутньої світової комуністичної революції. Російські шовіністи були в принципі проти української державності і тому не були готові визнавати Україну навіть формально. Вони сприйняли вимушене визнання радянською Росією незалежності УНР, з жахом розуміючи, що цим дано початок створенню української державності. Формуючи радянський апарат на Україні, визнаючи державну незалежність радянської УНР більшовики не мали наміру будувати тут суверенну державу. Лише втручання у двосто-ронні відносини третьої сили – Німеччини та Австро-Угорщини дозволило Україні на деякий час формально зберегти свою державну незалежність. Для більшовиків рішення II Всеукраїнського з'їзду Рад було вимушеним тимчасовим тактичним кроком. Коли зовнішні обставини змінилися, більшовики з легкістю відкинули всі свої рішення. Вже у лютому 1919 р., коли радянські війська широким фронтом наступали на Лівобережній Україні, центральний орган більшовиків газета «Правда» писала про Україну як про «тимчасово відчужену частину єдиної країни» [7]. По-третє, рішення II Всеукраїнського з'їзду Рад ще раз продемонстрували, що в умовах глибокої економічної та політичної кризи, невирішеності соціальних та економічних проблем, відсутності буржуазно-демократичних реформ з боку Центральної Ради розширювалася і зміцнювалася база для більшовицької ідеології в Україні. По-четверте, відносно демократичний результат виборів нового складу ЦВК та призначення Народного секретаріату пояснюється тим, що у політичній обстановці, яка склалася напередодні з'їзду, більшовики були вимушені миритися з подібним політичним плюралізмом.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

1. Большевистские организации Украины в период установления и укрепления Советской власти (ноябрь 1917 – апрель 1918 гг.): Сб. документов и материалов. – Киев: Госполитиздат Украины, 1962. – 214 с.
2. Вестник Украинской Народной Республики. – 1918. – 19 марта.
3. Весник Украинской Народной Республики. – 1918. – 20 марта.
4. «Високі гості з Цікуки в Катеринославському Совіті роб. і солдат. деп.» // Наше слово. – 1918. – 16 (3) березня.
5. **Кихтев С. П.** Октябрьская революция и первые социалистические преобразования в Донецко-Криворожском бассейне / С. П. Кихтев. – Киев: ИПЛ, 1969. – 155 с.

6. **Майоров М. М.** На путях к I съезду КП(б)У / М. М. Майоров // *Летопись революции*. – 1928. – № 4.
7. *Правда*. – 1919. – 26 февр.
8. Резолюції Всеукраїнських з'їздів Рад робітничих, селянських та червоноармійських депутатів. – Харків: Пролетарій, 1932. – 223 с.
9. **Семенченко В. И.** История Украины с древних времен до наших дней, изд. 2-е, исправленное и дополненное / В. И. Семенченко, Л. А. Радченко. – Харків: Торсинг, 1999. – 480 с.
10. **Супруненко Н.И.** Очерки истории гражданской войны и иностранной военной интервенции на Украине (1918–1920) / Н. И. Супруненко. – М.: Наука, 1966. – 455 с.
11. Українська революція 1917–1921 рр. на Придніпров'ї / Державний архів Дніпропетровської області; уклад. Ю. Г. Пахоменков, Н. Л. Юзбашева; ред. Н. Л. Юзбашева. – Дніпро: Ліра, 2016. – 372 с.
12. ЦДАВО України. – Ф. 1. – Оп. 1. – Спр. 7в, ч. 1. – Арк. 64 – копія.
13. ЦДАВО України. – Ф. 1. – Оп. 1. – Спр. 7в, ч. 1. – Арк. 57 – копія.

Надійшла до редкол.: 12. 03. 2018

УДК 94:316.4.063.7(477. 63)«1920»

DOI: 10.15421/231815

Репресивна політика влади в металургійній промисловості Катеринославщини в 1920-х рр.

Кабанов В. І.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Висвітлено репресії проти «старої» технічної інтелігенції в металургійній промисловості 1920-х рр., яка звинувачувалася в «шкідництві».

Ключові слова: репресії; «шкідництво»; металургійна промисловість; технічні спеціалісти; Україна; Німеччина; трест; завод; обладнання

Освещены репрессии против «старой» технической интеллигенции в металлургической промышленности 1920-х гг., обвиняемой во «вредительстве».

Ключевые слова: репрессии; «вредительство»; металлургическая промышленность; технические специалисты; Украина; Германия; трест; завод; оборудование.

In the presented article relying on archival sources and literature the author highlights problems in the metallurgical industry during the period of industrialization. The reconstruction of metallurgy according to the decision of the communist government was carried out using the experience of the highly developed industry of Weimar Germany. According to the Soviet-German agreements, Ukrainian engineers visiting Germany ordered equipment to Ukraine from German companies. The management of trusts and factories for various reasons could not give a sake and it was spoiled.